

સુધરેલી રીત મુજબ,

વર્નાક્યુલર ટેક્સ્ટ બુક્સ રીવિઝન
કમિટીએ તૈયાર કરેલી

પહેલી ઓપડીના અર્થ.

કવિતાની સમજુતી, અથવા શબ્દો, જોડાક્ષરો, ફીલ.
રચનાર મેસર્સ. સી. ડી. શાહ એન્ડ કો.

છપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર.

શા. મગનલાલ મોતીરામ.

સુધારેલી તથા વધારેલી આવૃત્તિ ૫ મી.

આ પુસ્તક સને ૧૯૬૭ ના ૨૫ મા આક્ટ મુજબ
રજીસ્ટર કરાવ્યું છે.

અમદાવાદ “ જયન્તિ ” પ્રિન્ટીંગ પ્રેસમાં છાપ્યા.

સને ૧૯૦૭

સંવત ૧૯૬૩

કીંમત બે આના.

ગુજરાત વિધાપીઠ પ્રાચીન
અમદાવાદ
ગુજરાતી કૌપીરાઈત-સંગ્રહ
૨૦૬૦

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૌપીરાબિટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૨૦૬૦ વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ પદ્ધતિ ગુજરાતીના અક્ષર

વિષય મે ૩૪૪ : ૬૪૬ : ૬૪૭ : ૬૪૮

પહેલી ચોપડીના અર્થ.

પાઠ ૧ લો.

દિવાળી=આસો વદ અ-
માસ, વરસનો છેલ્લો
દિવસ.

અક્ષર=હરફ, દસ્કત.

આંગણામાં=મારણા આ-
ગળ.

ધરણાં=દાગીના, જળસો

૧ટાકડા=૧ટાકા

લીપેશુપે=છાણ મટા-

ડીથી અખોટ દે

દાડખાનું=આતશખાજી

સંનેરી=ધારી; સાંન-
વાળો પદાર્થ

લુગડાં=કપડાં

નિશાળ=ભણવાનું ઠેકાણું

રળ=ખુદી

રાજી=ખુશી

છોડી=છોકરી

પાછી વળી=ફરી

ભેગી=સાથે

ધોળે છે=ચોપડે છે,
છાંટે છે.

ધુધરા=ધુધરાના આકા-
રનો ઘઉંનો ખનાવેલો

ગળ્યો પદાર્થ

સાથીઆ=ચુનાની શક
વગેરેનાં કાઢેલાં ચિત્ર

સાડું સાડું=ગળ્યું ગળ્યું

જમવાનું=ખાવાનું

ફાંડે છે=સળગાવે છે

સૌ=બધા

ગીત=રાગથી ગાવું તે

ધરધર=ધેરેધેર

ફડફડ=૧ડા૧ડ

હરખ=આનંદ, ખુશાલી

માય=સમાય

સમજુતી—દિવાળીના દહાડામાં ઘેરે ઘેર દીવા સળગે છે; અને

૧ટાકા ૧ડાફડ ફુટે છે તેથી છોકરાંઓ ઘણાં ખુશ થાય છે.

પાઠ ૨ નો.

વાર=દિવસ

કચેરી=કોરટ

મુસલમાન=મહમદ પે-

ગંબરનો ધર્મ પાળનાર

અઠવાડીકે=સાત દિવસ

વિષે=ખાખત

જુમેરાત=ગુરુવારની રાત

દેવળ=દેહરું

છેલ્લો=છેવટનો

દહાડો=દિવસ

રવિ=સુરજ, સૂર્ય

કેડે=પછી

પાછો=ફરીને, ખીજવાર

૧રીથી=ખીજ વાર

સમજુતી—પહેલો રવિવાર પછી ખીજો સોમવાર, ત્રીજો મ-

ંગળવાર, ચોથો બુધવાર, પાંચમો ગુરુવાર, પછી છઠ્ઠો શુક્રવાર છે. (૧)

અને સાતમો વાર શનિ છે, તે છેલ્લો વાર ગણાય છે; એવી રીતે

સાત દહાડાનું એક અઠવાડીકે થાય છે. (૨)

પાઠ ૩ જો.

દરવાજો=મોટું બારણું
 ચિત્રો=છબીઓ
 પાટીઉં=વખેલું બોટ
 ચોકડું=ચારે બાજુથી
 જડી લીધેલું લાક-
 ડાનુ ધર
 કસરત=શરીરને મહેન-
 ત કરી મજબુત
 કરવું તે
 બેઠક=બેસવાની જગ્યા
 પૂલઝાડ=ફૂલ થાય એ-
 વા છોડ; ફૂલના ઝાડ
 નકશો=ગામ કે દેશનો
 ચિત્રલો નમુનો
 ફરતી=ચારે બાજુએ,
 આસપાસ
 વાડ=કાંટાનો બનાવેલો
 આંતરો
 માંહે=અંદર
 વેલ=વેલો, બોંયપર પ-
 થરાલો છોડ
 છોડ=ન તું ઝાડ, છોડવો
 લવટા=નિશાન, ધબ્બ
 મોગરી=ચંટવગાડવાની
 લાકડાની હથોડી
 મહેતાજી=માસ્તર, ગુ-
 રજી

પાટીઆની બેઠક=ગેલેરી
 કલાકની શીશી=કલાક
 જાણવાનું સાધન
 ગામ=જ્યાંથી કૃષીઆ
 અને ધરો હોય તે
 ટાંગેલાં=લટકાવેલાં
 થોડી=પાટીઉં મુકવાનું
 ઠેકાણું
 કખાટ=બે બારણાવાળી
 હરમારી
 માટી=મંદીડી
 મજની=સારી
 અહીં=આ ઠેકાણે
 રોજ=રૂં મેશાં

પાઠ ૫ મો.

લુગડાં=કપડાં
 એકદણી=છોકરીઓને ડી-
 લે તથા માર્યે ઓઢવાનું
 ત્રણ ગજનું લુગડું
 અંગરખી=ડગલી
 ઘોતલી=મેતડી, ઘોતી
 સુરવાળ=સાંકડા પાય-
 ચાનો લેઘો, પાટલુન
 લેઘી=પહોળા પાયચા-
 ની સુરવાળ
 ફળીઉં=મહોલો
 પરીક્ષા=તપાસણી
 સારે=ને વખતે

જોડીઓ=ખાસડીઓ,
 નાના બૂટ
 દરજી=લુગડાં શીવનાર
 બખર=ચોટું, હાટ
 કાટ=ડગલો
 ધાવરી=નાનો ચણીઓ
 પાસ=પસાર

પાઠ ૬ દ્વિતી.

ચોકખાઇ=સરાઇ, સુવ-
 ઉતામી
 ફાલ્લો=ગુમડું, ચાંદું
 મુખડું=મોં
 પહેરણુ=માથામાંથી પ-
 હેરવાનું બદન
 ઊર=મન
 કવિતા=ભાવન
 ચોકખાં=સાફ
 ગંદવાડ=ગોજવાડ
 નાથ=ધણી
 કપડાં=લુગડાં
 મેલાં=ગંદા, મેલવાળાં
 મેલ=ધૂળ વગેરે
 બરાબર=સારી રીતે
 ડીલ=શરીર
 ચોળીને=મસળીને
 મંદી=ખરબ
 ના જી=નહિ સાહેબ
 અડાય=અડકાય

ખમ=ઝીણા ફેફસા,
ખુજલી

ધોવડાવવાં=સાફ કરાવવાં
ડાવા=ડપકાં

વાડો=ધરતી પાછળની
ખુજલી જગા

આંગણામાં=ખારણા આ-
ગળ

માંદાં=આજરી
સૌ=બધા

જગના નાથ=જગતના
ધણી, પરમેશ્વર

સમજુતી — મારો ઓટલો સાફ છે, અને મારા ઘરનો ચોક્ક

પણ સાફ છે; મારાં લુગડાં સાફ જોઈને બધા લોક મને ચોક્કમો કહે
છે. (૧) મારું મોં સાફ છે, અને મારા હાથ પણ ચોક્કમા છે; મારું
મન ચોક્કમું (પાપ વગરનું) છે, ત્યાં પરમેશ્વર ધિરાજે છે. (૨)

પાઠ ૭ મો.

વસગાંઠ=સાતગીરી,
જન્મગાંઠ

મહીનો=ત્રીસ દિવસ
કંસાર-ત્રણધારી લાપશી

બાવ્યો=પસંદ પડ્યો,
સ્વાદ લાગ્યો

ક્યારે=કયે વખતે

સગાં=વહાલાં, સંબંધી

અડાડ્યો=અડકાડ્યો

પાન સોપારી=પાનની

ખીડી ને સોપારી

ઝડ=જલદી

બાણો=ખેનનો છોકરો,

બાણેજ

કદી=છાથમાં આદુ મ-

રયાં હાગદર વગેરે

નાંખી ઉકાળીને બ-

નાવેલી તે

હાથ પણ અડાડ્યો ન-
હિ=અડક્યો નહિ,

ખાધું નહિ

ખીડાં=પાનમાં ચુનો કા-

ધો સોપારી વગેરે

મૂકી વાળીને બના-

વેલાં તે, પટીઓ

પાઠ ૮ મો.

સગાં=વહાલાં, સંબંધી

ભત્રીજે=ભાઈનો છોકરો

મસિઆઈ=માસીનાં છો-

કરાં

છોકરા કે છોકરીનો સ-

સરો એક ખીજને વે-

વાઈ કહે છે.

છોકરા કે છોકરીની

સાસુ એક ખીજને

વેઠણ કહે છે.

પીતરાઈ=કાકાનાં છોકરાં

ફાઈઆત=ફાઈનાં છોકરાં
મા એક ને બાપ જુદા
જુદા હોય તે દુધ
ભાઈ કહેવાય.

મોળાઈ=મામાનાં છોકરાં

ઓરમાઈ=બાપ એક ને

મા જુદી જુદી હોય

તે, સાવકાં

સાવકી=ઓરમાઈ

કાકો=બાપનો ભાઈ

કાકી=કાકાની વહુ

મામો=માનો ભાઈ, બાપ

પનો સગો

મામી=મામાની વહુ

ફાઈ=બાપની જેન

કુઓ=ફાઈનો વર

માસી=માની જેન

માસો=માસીનો વર

ખેનવી=ખેનનો વર

સાજો=વહુનો ભાઈ

સાળી=વહુતી બેન
જમાઇ=છોકરીનો વર
વરનાં મા બાપ=છોક-
રીનાં સાસુ સસરો
વહુનાં મા બાપ=છોક-
રાનાં સાસુ સસરો

પાઠ ૧૦ મો.

મોટાં=મોટી ઉમરનાં,
વડીલ
માન=આવકાર, આખર
ત્યાં=તે ઠેકાણે
પ્રમાણે=રીતે
બખાણુ=સાફ કહેવું તે,
શાખાશી, તારીફ
પૂઠે=પાછળ
બાવાજી=આપાજી
મહેતાજી=ગુરુજી
પેઠે=રીતે, પ્રમાણે

પાઠ ૧૧ મો.

ઉજળી=મીઠાબાની,
ન્યાયલ
આસોપાલવ=એક જા-
તનું ઝાડ (એનાં પાં-
દડાંનાં તોરણો બનેછે)
કુતડી=નાનો ચડવો
દીંઆ=ભાતને શેકીને
ખાંડીને બનાવેલા તે

ખખમે=મે બે
રંદેરી=રંદેરમાં થતાં
વધારેલાં=વધાર દીધેલાં
શેતરંજી=પાથરવાનું સુ-
તરાડે બિઝાનું
પાથરાણું=બિઝાનું
ક્યાં=કયે ઠેકાણે

વાડો=ધરની પાછળની
ખુલ્લી જગા

વિના=વગર

ધાણી=જીવર મકાઈ
વગેરેના દાણાને શેકી
બનાવેલી તે

ખારેકી=ખારેકના જેવા
દળ=ઘોટને શેકી તેમાં
ધી ખાડ નાંખી બ-
નાવેલું તે

દાદી મા=આપની મા
હાર=ઓળ

શાક=તરકારી (દૂધી-
વેગણ વગેરે)

ચટણી=આદુ, મરચાં,
કાથમીર, મીઠું વગે-
રેને છુંદી બનાવેલી તે

ખૂબ=મણી

મળ=રમુજ, અમત

પાઠ ૧૨ મો.

હોડી=સઢવાળો મોટો
મછવો

રમત=અમત, ખેલ

પછાડી=પાછળ

સંદેલ=મળ, મેળ

એકઠા=ભેગા

સરત=હારજીત, હોડ

તળાવ=જેની ચારે બા-

જી જમીન તે વચમાં

પાણી હોય તે

તાપ=તડકો

પણુ=પેલે ઠેકાણે

તરફ=માજી

થોભો=સપુર કરે

જીત્યો=જાણ્યો

સઢ=વહાણુને ચાલવા-

માં મદદ કરવા માટે

પવન ભરવા સાર

ખાંધેલું લુગડું

ચાલ=રીતભાત

સુંદર=સારી

પાઠ ૧૩ મો.

મોટા મનવાળી=ઉદાર

દિલની

છોડી=છોકરી

ખાંડ=બેરાંના કાપડાનો

દસખી રેન્ને

કોચળી=કાપડી, કાપડું
 ધનામ=સરપાવ, બેટ
 બહલામાં=સાટામાં, અ-
 વંજમાં
 મળનો=સારો, સુંદર
 રડતી=રોતી
 હોં=વાર
 છાની=મુગી, ચુપ
 પકડી=ઝાલી
 નજર=નીચા
 નજર કરી=જોઈ
 ડાહી=શાણી
 રજા=પરવાનગી

પાઠ ૧૪ મો.

દેડકાં=પાણીમાં રહેનાર
 ચોપગાં પ્રાણી
 ફેંકાફેંકી=નાંખાનાંખી
 પ્રાણી=જીવ
 નુકસાન=બગાડ, ગેરફાયદો
 ધડાધડ=દડાદડ
 સંભાળી=સાચની
 હાણુ=નુકસાન
 ડાહ્યો=શાણી, સમજણો
 દુઃખ=પીડા, ધન
 પાળ=કેરણ, કેર

પથરા=દેફાં
 ખમાયા=વેઢાયા
 ગરીબ=દુઃખ નહિ દેનારા
 માર્યા જઈએ છીએ=
 દુઃખી થઈએ છીએ
 અરે=ઓ
 ખરી=સાચી
 ધન=દુઃખ
 રમત=ખેલ
 કદી=કોઈ વખત
 ખેલતાં=રમતાં
 ભારી=ધણું

સમજુતી—રમત ગમત કરતાં, કોઈ વખત પણ કોઈને નુક-

સાન કરવું નહિ; નકારી રીતે રમતાં, ધણું નુકસાન ધાય છે.

પાઠ ૧૫ મો.

પ્રાણી=જીવ
 દયા=મહેર, રહેમ
 વિષે=બાબત
 ફાંફાં=ખોટી મહેનત
 ખીજ્યા=વઢયા
 વખતસર=બરાબર વખતે
 સોખ=ઝપાટો, લાકડી-
 ના મારથી શરીરપર
 જે લીસોટો પડે છે તે
 નીરવાનું=નાંખવાનું
 ગમ=શક્તિ

ઉપરાંત=વધારે
 તળે=નીચે
 છુંદાય=ચગદાય, કચડાય
 દુઃખ=પીડા, ધન
 ધન=નુકસાન
 ઢોર=ગાય, બેંસ, બ
 જદ વગેરે ઘાસ ખા-
 નાર પશુ
 કામનાં=ખપનાં, ઉપયોગી
 સંભાળ=બરદાસ
 સમજ=ચોકખી
 યાદ=ફામ, સરત
 બૂલી=નીસરી

પાઠ ૧૬ મો.

એનથેન=છોકરાઓની
 એક રમત
 નક્કી=દરાવ
 સેળભેળ=ભેળભેળ, એ-
 કદા
 છુટો=અધન વગરનો
 શ્રીકર=ચિંતા
 હોશિઆર=ખબરદાર
 શાખાશ=ધન્ય, ઠીક
 મળ=ગમત
 દાવ=વારો

જાણુ=માણસ
 બંધ કર=મીંચ
 બાકીના=ખીજી
 વાંસો=પીઠ, બરડો
 વારાફરતી=એક પછી
 એક
 સવાલ=પ્રશ્ન
 પૂછ=કર
 દીવાથેન=આંખ બંધ
 કરવી તે
 સમજ્યો=જાણ્યું
 પારખી=ઓળખી
 સંતાવા=છુપાવા
 અરશો=અડકશો
 ખચી જશો=તમારો વા
 રો આવશે નહિ
 લાંબો વખત=ઘણીવાર
 ઓળખ=પારખ
 બસ=ધણું
 રમત=ખેલ

પાઠ ૧૭ મો.

સાચ=સાચું, સાચી વાત
 દેશાધ=જાગીરદાર
 ચપુ=ચાકુ, છરી

ગમ્યો=પસંદ પડ્યો
 સાચાબોલું=ખરું બો-
 લનાર
 હૈયાં=છોકરાં
 લડે=વઢે
 ગાળ=ખરાબ શબ્દ
 જુહું=ખોડું
 હેત=માયા, પ્યાર
 વખાણ્યો=પસંદ કર્યો
 કાપે=કાપ મૂકે
 દેખે=જુએ
 કાપ=ચીરો
 ભેગા=એકઠા
 ગભરાયો=અકળાયો
 રાજી=ખુશી
 વહાલું=પ્યારું

પાઠ ૧૮ મો.

વાધ=ફાડી ખાનારું ચ-
 ટાપટાવાળું પ્રાણી.
 સીમ=ખેતર
 બગાડ=નુકસાન
 જુહાણું=જુહું; ખોડું
 શરમાધ=લજવાધ

મસ્કરી=મજાક, ટોળ,
 હાંસી
 પરતાય=દિલગીર થાય
 સપડાય=ફસાય
 અમથી=ખોટી, જુઠી,
 નકામી
 બૂમો=ઘાંટા
 ધાંજો=દોડી આવજો
 આસપાસ=આજુબાજુ
 ભણી=તરફ
 ખોડું=ખરાબ, માહું
 સાચી=ખરી
 પોકેપોક મૂકી=ઘાંટા
 પાડી
 રોવા=રડવા
 પોક=બૂમ
 છેતર્યા=ઠગ્યા
 બૂમ=અવાજ
 વારે=મદદે
 વારે ધાયા=મદદે દોડી
 આવ્યા
 યાદ=ફેમ, સરત
 આખર=છેવટ
 જન=માણસ

સમજુતી—જે માણસ ખીજી માણસની મજાક કરે છે, તે

માણસ પહેલાં કે પછી પકડાય છે; ખોટાં જલદી જણાઈ આવે છે,
 અને આખરે તે જુઠો માણસ દિલગીર થાય છે (૨)

પાઠ ૧૯ મો.

કુંવર=રાગ્નનો છોકરો
 સાક્ષ્યોગ=ધણી રાતી,
 ગુરુસાવાળી
 ઋષિ=આખો દિવસ ઇ-
 શ્વરનું ભજન કર-
 નાર આવો
 ખચ્ચુ=નાનું ખાગક
 રસ્તામાં=માર્ગમાં, વા-
 ટમાં
 જંગલ=વન
 હીંચકા=ઝોલા
 લંગરી=ખાગકને પગે
 ધાલવાનું રૂપાનું ધ-
 રેણું
 મણિ=કીમતી હીરો
 ચળકે=ઝળકે
 આવો=સાધુ, જોગી
 સિંહ=દાડી ખાનાર
 જનવર, વનનો રાગ
 હરણ=મુગ
 પૂકે=પાછળ
 વન=જંગલ
 દૂર=આધે
 વડવાઈ=વડના લાંબા
 લટકતા શંટા
 જટા=માથાપરના લાં-
 બા વાળ

તળે=નીચે
 એકદમ=તરત
 ખીતો=ડરતો
 લડવું=લડાઈ કરવી
 હસી પડ્યો=ખુશ થયો
 કુદકો=છલંગ, શાળ
 સોનું=પીળા રંગની કી-
 મતી ધાતુ
 મહેલ=મોટું શોભાય-
 માન ઘર

પાઠ ૨૦ મો.

ગરીબ=કંગાળ
 બિખારી=જોની પાસે
 ખાવા પીવાનું ન હોય
 તે, બીખ માગનાર
 અપંગ=લુહો, લંગડો,
 આંધળો બહેરો વગેરે,
 ખોડવાળો
 અન્ન=અનાજ
 ભગવાન=પરમેશ્વર
 આંધળો=જોને જે આં-
 ખે દેખાય નહિ તે
 ભજન=ઈશ્વરના ગુણ
 અત્યા=કોઈને નામ દી-
 ધા વગર ખોડાવવું તે
 પુરાં=પુરતાં, જોઈએ
 તેટલાં
 બીખ=બિક્ષા, ખેરાત

પગે અપંગ=પગે ખો-
 ડવાળો, લુહો, લંગડો
 કીકર=ચિંતા
 ગજવામાં=ખીસામાં
 દયા=રહેમ, મહેર
 ભલું=સારું, કલ્યાણ

પાઠ ૨૨ મો.

શાહજાદી=પાદશાહની
 છોકરી
 પરીઓ=અપ્સરાઓ,
 ખૂબસુરત બેરીઓ
 બદ્દુવા=ખરાબ આશિષ
 રેંટીઓ=૩ કાંતવાનો
 સંચો
 તરાક=રેંટીઆની અ-
 હીદાર લોહાની સળી
 અસ્લા=પરમેશ્વર, ખુદા,
 ભગવાન
 કિલ્લો=ગઢ
 શાદી=લગ્ન
 ગુસ્સે=ક્રોધ
 સુલતાન=મુસલમાન રાગ
 મહેર=મહેરખાની, કૃપા
 ઘડપણુ=મુઠ્ઠીપણુ
 અવતરી=જનમી
 ખાણું=જમણું, ખાવાનું
 નોતરી=જમવા તેડી,
 આમંત્રણ કર્યું
 ઘરડી=ચુડી

પીરસ્થું=જમવાનું મૂક્યું
 બેટ=સોગાદ, ધનામ,
 બક્ષિસ
 ધન=પૈસા
 રૂપ=કાંતિ
 વિદ્યા=સરસ્વતી
 પડદો=કપડાનો આંતરો
 સંતાપ=ધુપાપ
 ઊંચ=નિદ્રા
 દીલગીર=નાખુશ
 શાહનદો=પાદશાહનો
 છોકરો
 ખુશી=રાજ
 ન્તેરે=સાથે

પાઠ ૨૩ મો.

રૂપાળું=શોભિતું
 ભંડારીઉં=ખારણાવાળું
 તાડું
 હંમેશાં=રોજ
 ભોગજોગે=એકાએક,
 નસીબને લીધે
 રસોડું=રસોઇ કરવાની
 જગ્યા
 મણા=ખામી, ખોડ
 પોળી=જે પડવાળી રો-
 ટલી

ઉંદરીઉં=ઉંદર પકડવાનું
 પાંજરું
 ઉંદરડી=ઉંદરનું બચ્ચું
 ભરાઈ=સંતાપ
 ભાત=બફેલા ચોખા
 ખાવાનું=ખોરાક
 સારાં=મલાં
 ઉપજા=ઉપરના
 બાકું=કાણું
 મળની=સારી
 મન=મરજી, ધમજી
 પહેલાં=અગાઉ
 દુઃખ=આપદા, પીડા
 પાર=છેડો, આંત
 વલે=હાલ દશા
 મોટાં=મોટી ઉમરનાં,
 વડીલ

પાઠ ૨૪ મો.

પોલ=પોલાણ, વકાશ
 ફેણ=સાપની પહોળી
 કરેલી ગરદન
 જોરાવર=જખરી
 ઝેરી=ઝેરવાળો
 પછાડા=અફળાટ
 ઝાઝા=ધણ
 પ્રાણ=જીવ

કુંડાણ=કુંડું અવાજ
 કરવા તે
 ચટકા=ડંખ
 વેર=અદાવત દુશ્મનાઈ
 કાઠો=કિનારો
 દર=કાણું, સાપ, ઉંદર,
 મંકોડા, કીડી વગે-
 રેને રહેવાનું ઘર
 વાર=વખત
 ખીતો=ડરતો
 પંખી=પાંખવાળું જા-
 નવર જેવા કે ચક-
 લી, પોપટ, કાગડા
 વગેરે

છુંદી=ચગદી, કચડી
 છોલાઈ=સોરાઈ, ધસાઈ
 વળગીને=બાંધીને
 ભોંય=જમીન
 પછાડી=અશાળી
 ભેગી=એકઠી
 ભરવા=દેવા
 આંતે=આખરે, છેવટે
 જીવ લીધો=મારી નાં-
 પ્યો
 નખળા=જોર વગરના
 નાગ=ફેણવાળો મોટો
 સાપ
 પેર=રીત

સમજુતી—જેર વગરના પણ ધણા માણસો સાથે કોઈ પણ દિવસ વેર કરવું નહિ; જુઓ કે આ રીતે ધણી ફીડીઓએ મળીને મોઢા સાપને પણ મારી નાંખ્યો.

પાઠ ૨૬ મો.		
ચતુરાધ=હોશિઆરી,	ઉપાય=ઇલાજ	મટાડી=ફર કરી
હાપણુ	ધીરજ=સમુરી	નાયતો=કુદતો
કુળે=મોટવો	તરસ=શે પ	ધુપાધ=સંતાધ
સૂઝી=જડી	આમતેમ=અજાણુઆજાણુ	કાજ=માટે, સાર
વિચાર=મનસુખો	બાળુ=કાર	કંકર=કાંકરા
કાંકરા=ફથર ઈંટ વ-	સૂઝી આવ્યો=જડ્યો	કઠણુ=અધર
જેરના નાના કકડા	આખરે=છેલ્લે, અંતે	જલદી=થોડી વારમાં
	પાછી=ખીજવાર, ફરીને	પાર મુકાય=પુરં થાય

સમજુતી—મોટવામાંનું ઉંડું પાણી ઉપર લાવવા માટે કા-
ગડાએ કાંકરા નાંખ્યા તેથી પાણી ઉપર આવ્યું તે આજ પીધું. (૧)
સમુરી ને હાપણથી ને અધર કામ હોય છે તે થોડી વારમાં પુરં
થાય છે માટે ભલે તમે બધા કરી જુઓ. (૨)

પાઠ ૨૭ મો.		
કાપણી=અનાજ ધાસ	વગેરે કાપવાનું લો-	જામમાં=મે હાથની વ-
વગેરે કાપવાનું કામ	ઢાનું વાંકું એવાર	ચમાં
મહેનત=મજુરી	ચચાર=ચાર ચાર	ભાથું=ખાવાનું
આથમતા=આથમી જતા	દહાડીઆ=રોજથી મ-	તાજ=કામ કરવાને
બચી=મોકી	જુરી કરનાર	લાયક
ભાથું=સુરજ	પટેલ=કણબી, ખેડૂત	ઉનો=ગરમ
મલકારી=હસવા જેવું	વઢાધ=કપાધ	માખણુ=હાથીને વધો-
કરી	દાઝણુ=માખણ બાપ,	વવાથી બાકના ઉપર
ફંતાક=વેમણુ	માના ખાપ	ને ધોળા હાથે ચી-
દાતરડું=અસજ ધાસ	મદદ=આશરો, સહાય	કણે ફર્ય તરી
	સાદ=અવાજ	આવે છે તે
	ખેટા=દીકરા	સાક=તરકારી

બાણુ ખૂડે=સુરજ આ-
થમે

આસ=ખેતરમાં હળે કરી
પાડેલા આડા ઉભા
લીસોટા

દહાડો આથમે=સાંજે

પાઠ ૨૮ મો.

ખળાં=ધણી ખળીઓ
પાથરા=કાપીને ભોંય પર
નાંખેલા છોડ; પથારા
પગર=કણસામાંથી દા-
ણા છુટા પાડવા માટે
તેના પર ઢોરને ચલાવે
છે તે

કુંવળ=ધઉંતું ધાસ
ખળી=કણસામાંથી દા-
ણા છુટા પાડવા માટે
લીંપી ચોકખી જગા
પટલાણી=પટેલની બેરી

કારંબાર=કામકાજ

હાલરાને=હારને

ઉપણી=ઝાટકી

હોંસીલી=ઉમંગી

દેખાવ=ચિતાર

ભાર=દગલો

ઘલંચો=ખાલી કીધો

દહાડીઆ=રોજથી મ-

જુરી કરનાર

પાક=ફાળ, અનાજની
પેદાશ

ઉગ્ગણી=મીજખાની

ખૂશ=રાજી

હરખ=આનંદ, ખુશાલી

પાઠ ૩૧ મો.

આકાશ=ગગન

સહેલ=મજા, ગમત

ચંદ્રમા=ચાંદો, સોમ

ત્યાર પછી=ત્યાર બાદ

મેદાન=ખુલ્લી સપાટ

જમીન

અજવાળું=તેજ, પ્રકાશ

ઝગઝગે=પ્રકાશે, ચળકે

આથમે=સુરજ દેખાતો

બંધ થાય

ઝાંખો=તેજ વગરનો

કામહું=ધનુષ

શરવા=સહેલ કરવા

નીચે ઉતરી ગયો હતો=

દેખાતો બંધ થયો

હતો

ગગન=આકાશ

ખપોર=દહાડાનો ખાર

વાગ્યાનો વખત, મ-

ધ્યાન

દહાડો=દિવસ

રાત=સુરજ આથમ્યા

પછી તે પાછો ઉગે

ત્યાં સુધીનો વખત

તારા=ચાંદરણાં

વાદળાં=આભઝાં, વરા-

ળના જથ્થા

વહેઝા=જલદી

પાઠ ૩૨ મો.

(ભાગ ૧ લો).

વરસાદ=મેહ, આકાશ-

માંથી પાણી પડે છે તે

દરીઓ=સમુદ્ર

ફેરાં=મોટાં ટીપાં

માગણી=માગવું તે

ઓટલો=ધરને લગતો

ચોતરો

દંકાઈ=દબાઈ, છુપાઈ

જરૂર=ખપ, ઉપયોગ

વગર=વિના

પાલો=ઝીણાં પાંદડાં

ખી=ખીયાં, મીજ

પોચી=નરમ

ખાવાનું=ખોરાક

હમણા=હાલ

તળાવ=નાનું સરોવર,

પાણી ભરાઈ રહે તે-

વો મોટો ખાડો

નદી=મીઠા પાણીનો વ-

હેતો રેલો

રથ=ચાર પૈડાંની ધુ-
મટવાળી ગ ડી
પવન=વા, વાયરો

પાઠ ૩૨ મો.

(ભાગ ૨ જો.)

થોભ્યાં=અટક્યાં
પરસાદ=ખાવાનું, જ-
મવાનું

રેલમરેલા=રેલછેલ

ચોકખી=સાચ

કારેલાં=એક જાતનું ક-
ડધું શાક

બિયારા=ખાપડા

ધેબરીઓ=ધેબરના જો-
વા મીઠો

નેવલે=નેવાંએ

મળ=મોજ, ગમત

ગામડાં=નાનાં ગામે

સહેલ=મળ

રેલો=પ્રવાહી પદાર્થનું
વહેવું તે

કાદવ=કીચડ

પછડાતા=અફળાતા

તણાઈ=ખેંચાઈ

સમજીતો—હે વરસાદ તું આવ, જેથી કરીને અમને ધેબર-
ના જેવું મીઠું ખાવાનું, ઉની ઉની રોટલી અને કારેલાંનું શાક મળે.
હે વરસાદ તું ધણો આવ કે જેથી નેવાંમાં પાણી આવે, અને ન-
હારી છોકરીને દેડકાં ખેંચી જાય.

પાઠ ૩૩ મો.

દેડુ=માટીનો ઈંટાળો,
રોડું

મટોડી=માટી

કાદવ=કીચડ

શાહી=કશનાઈ

ખાલામાં=કપમાં, ગ્લા-

સમાં

તળીએ=નીચે

ડહોળું=માટીવાળું

નીતરું=મેલ વગરનું,

ચોકખું

રસ્તા=માર્ગ, વાટ

પોચું=નરમ

ભુકો=ઝીણી રજ

રેતી=પથરનો ઝીણો

ભુકો

ધારવાળા=અણીવાળા

તાણી=ધસડી, ખેંચી

ખરે છે=પડે છે

કાંકરી=ઝીણા કાંકરા

ચૂસી=શોષી

પાઠ ૩૪ મો.

માટી=મટોડી

ઈંટવાડો=ઈંટ પકવવા-

ની જગા

કણક=ધઉંનો કેળવેલો

લોટ

સીંચ્યા=ગોઠવ્યા

ઘાટ=આકાર

કોડી=અનાજ ભરી મ-
કવાનો નાનો કોદાર

ચપ્પુ=ઘાટદાર છરી

ભટ્ટી=મોટો ચૂલો

કોડીઆં=દીવા કરવા-
નાં માટીનાં ખાસાં

કઠણુ=સખત

પછાડવાથી=અપ્રાજ્ઞવાથી

ચીકણી=ચીકાચવાળી

નરમ=પોચી

ગોળો=પંડો

ભાગ=હિસ્સા

મરખા=ખરાખર

જેર=ખાળ
કાણાં=છિદ્રો
ધડો=ગાગરથી નાનું
વાસણુ, હોરીઓ
ગાગર=ધડ કરતાં મોટું
વાસણુ *
ફરતો=ચોગ્રસ્થમ, બધી
તરફ
તાપ=ગરમી

પાઠ ૩૫ મો.

ધાતુઓ=ખનીજ પદ્ધ-
તો, ધાતુમાં નીચેના
ચાર ગુણો ખાસ હો-
ય છે. (૧) ચળકતી,
(૨) ભારે, (૩) જ-
મીનપર પડતાં અવાજ

ધામ છે, (૪) ગરમી
વધી શકે છે.
સળીઓ=ગજીઓ
હથોડો=ધાતુઓ ટીપ-
વાનું ઓળર, મોટી
હથોડી
જતરડો=તાર ખેંચવાનું
હથિઆર
લાલચોળ=ધણોજ ગરમ
પિત્તળ=જસત અને
તાંબાની મેળવણીથી
બનેલી પીળાં રંગની
ધાતુ
ઓછા વત્તા=કમી જસતી
ટીપ્પો=ધડયો
લુહાર=લોહાનું કામ ક-
રનાર

ધમણુ=મેતા કુંઠવાનો
સંચો
ખૂખ=ધણો
ઝેરણુ=સોની લુહાર
વજેરે જેનાપર મુકી
ટીપે છે તે
સોનું=પીળા રંગની કી-
મતી ધાતુ
રૂપું=ધોળા રંગની કી-
મતી ધાતુ
તાંબું=લાલ રંગની ધાતુ
કલાધ=ધોળા રંગની
ધાતુ એ રૂપા કરતાં
નરમ હોય તે
સીસું=ધોળા મેલા રં-
ગની ધાતુ
જસત=સફેદ મેલા રં-
ગની કદણુ ધાતુ

સોનું, રૂપું, સીસું, લોહું, તાંબું, જસત, કલાધ અને પિત્તળ
એ ધાતુઓનું ઓળખાણ કરાવવું અને તેમનો તકાવત સમજાવવો.

પાઠ ૩૬ મો.

નાણું=ચલણી સિક્કા
સોડું=સાફકાર
કોથળી=થેલી
વટાવ્યા=કુટા પેસા
લીધા
રૂપીઓ=સોળ આનાની

કીંમતનો રૂપાનો સિ-
કકો, સોળ આના
અડધો=આઠ આનાની
કીંમતનો રૂપાનો સિ-
કકો, આઠ આના
હળુ=એ સવાકાની કીં-
મતનો તાંબાનો સિ-
કકો, એ સવાકા,

અદીકો
મહોર=પંદર રૂપીઆની
કીંમતનો સોનાનો
સિકકો, ગેણી
સલામ=કપાળે આંખળાં
અડકાડી માન આ-
પવું તે
ખજર=મોટું

અધેધા=અડધા પૈસા,
દોઢ પાઈઓ, દોઢ
પાઈની કીંમતના તાં-
બાનો સિક્કો

ખેઆની=તે આતાની
કીંમતનો રૂપાનો સિ-
ક્કો, ખે આની

પાવણી=ચાર આનાની

કીંમતનો રૂપાનો સિ-
ક્કો, ચાર આના

પૈસો=ત્રણ માઈની કીં-
મતનો તાંબાનો સિક્કો.

૧૫ રૂપીઓ=૧ ગોણી

૨ અડધા=૧ રૂપીઓ

૪ પાવણી=૧ રૂપીઓ

૮ ખેઆની=૧ રૂપીઓ

૧૬ આના, આની=૧
રૂપીઓ

૩૨ દબુ=૧ રૂપીઓ

૬૪ સવાકા=૧ રૂપીઓ

૧૨૮ દોઢ પાઈ=૧ રૂ-
પીઓ

૧૮૨ પાઈ=૧ રૂપીઓ

આ ધાત સવળી તથા
અવળી મોઢે કરાવવી.

આ પાઠ શીખવતી વખતે વર્ગમાંના એક છોકરાને નાણાવટો
ખનારી ખીજા છોકરા સાથે નાણાંની આપ લે કરાવવી જેથી આ
પાઠ રમજ સાથે છોકરાઓ ધ્યાન આપી શિખશે.

પૈસાને કાઠિઆવાડમાં કાવડીઉં, ચુજરાતમાં કેટલેક ઠેકાણે જંધ
અને સુરતમાં સવાકા કહે છે.

પાઠ ૩૭ મો.

કુહાડી=સાકડા શાડવા-
નું ઓળર

સોય=લુગડાં શીવવાનું
ઓળર

તકરા=રકઝક, વઢવાડ

મેઘાઈ=વડાઈ, માન

ધુદર=કુહાડીનો ઉપલો
ભાગ

સકડોડા=સાકડા બી-

રનાર

દીકરી=છોકરી

અળકાટ=ઝળકાટ

કોદાળી=જમીન ખોદ-

વાનું લોઢાનું ઓળર

ધાર=અણીવાળી કાર

ચીરું=શાકું

જીવ=પ્રાણ

તોલે=ખરાબર

નાકું=કાણું

ફાટશાટ=ચીરાઈ જાય
તેમ

અણી=તીણો ભાગ

વઢી=સડી

પેદા થયાં=ઉત્પન્ન થયાં

પાઠ ૩૮ મો.

વાડી=ફળ પૂલવાળી

જગો, નાનો ખાજ

જમરૂખી=જમરૂખી,

જમરૂખનું ઝાડ

ત્રિકોણ=ત્રણ ખૂણાનો
આકાર

સલકારતો=સહેકારતો

કસારા=ચારે બાજુએ

પાળ કરેલી હોય એવા

જમીનના ભાગ

મધપુડો=મધ માખીને

રહેવાનું ઘર

લીલાંછમ=ધણુંજ લીલાં
 આકાર=ધાટ
 મલગોટા=એક જાતનું
 ફૂલ
 મળી=ફૂલ વેચનાર,
 છોડ હોરનાર
 પેઠા=ગયા
 ફૂલઝાડ=ફૂલ થાય એ-
 વાં છોડ, ઝાડ
 ચોરસ=ચાર ખૂણાવાળો
 આકાર
 ફળે છે=ફળ આપે છે
 દાડમ=દાડમડીનું રંગ
 લટકે=લળેડે
 પંખી=પક્ષી, પાંખવા-
 ના જનવર
 ડાળી=પાંખડી, ઝાડનો
 શાંટો
 લાંબો ગોળ=લંબગોળ
 મધમાખી=મધ બના-
 વનારી માખી
 મધ=ફૂલમાંથી ચૂસેલો
 મિઠાસવાળો પ્રવાહી
 પદાર્થ
 કાસ=કુવામાંથી પાણી
 કાઢવાનો ચામડાનો
 કાચળો બગદ વગેરે
 આકું=કુવાના મથાળા-
 પર પાણી ભરવાને

બાંધેલું હવાડા જેવું
 હોય છે તે
 નીક=પાણી જવાનો
 રસ્તો
 ખૂશ ખૂશ=રાગ રાગ

પાઠ ૩૯ મો.

છોડવા=નાનાં ઝાડ
 કળી=ખીચ્યા વગરનું
 ફૂલ
 દાંડી=ડાળી
 મૂળાકું=મૂળ
 પથરાય=ફેલાય
 જીવતા=જીવવાળા
 ઉખેડી=ઉપાડી
 થડ=ઝાડનો વચ્ચેનો ગો-
 લ ભાગ
 પાંદડાં=પાંતરાં
 સુકાઈ જાય=ચીમળાઈ
 જાય
 વેલા=ભોંયપર પથરાતા
 છોડ

પાઠ ૪૦ મો.

ખરબચડી=ખાડા ટેક-
 રાવાળી
 ટટાર=સીધા
 નળના જેવું=નળાકાર
 છાલ=ઝાડની ચામડી

કેડે=પછી
 મજ=ટેબલ
 ખાટલા=ઢોલીયા
 પાઠ ૪૧ મો.
 વેલા=ભોંયપર પથરાતા
 છોડ
 ચારીયાના=ચીબડાના
 માંડવા=માંડપ
 શાક=તરકારી
 છાપરું=ધરની છેક હિ-
 પરનો ભાગ
 લીલું છમ=ધણુંજ લીલું
 મલકી=ગલકાના વેલા
 વળગી=ખાડી
 વીંટળાઈને=ચોગરદમ
 વળગીને
 દોરડી=દોરી
 અંતરે=છેટે
 માંડા=માંડ

પાઠ ૪૨ મો.

ફેરી=આંખાનું ફળ
 ગોટલો=આંખાના બીનું
 ઢાંકણ
 ભગવાન=પરમેશ્વર
 જતન=સંભાળ, રક્ષણ
 આંખો=ફેરીનું ઝાડ
 મોર=આંખાઆમલીનાં
 ફૂલ

તાપ=તડકા
ભાર=ખોળી, વજન
નીચી નમતી=ત્રચી જતી
ગર=મરબ, માવો
ગોટલી=આંખાનું ખી
થોળજે=દાખી દાખીને
પોચી કરજે
દીલો=પોચો, નરમ
ડીડું=ડીચું
છાત્ર=છોતરું

પાઠ ૪૩ મો.

હીડે=ચાલે
નિરાંતે=સુખે
વગડાડિ=જંગલી, જંગલમાં રહેનારી
અમબાધને=મરડાધને;
વળીને
વાગોળવું=ખાધેલું પાણું
મેંમાં લાવી ચાવવું
જખરી=જેરાવર
જડખાં=ડાયાં
જેરાવર=જખરી, જે-
રવાળી
ધીમે=હળવે, આસ્તે
ભસતો=મેં ભેં કરતો
સામી થાય છે=દડવાને
તેચાર થાય છે

દાંત=મેંમાંનાં ચાવવા-
નાં હાડકાં
કોળીઆ=ખાચકા
ઉપાડે=ઉંચકે
ખરી=ગાય ભેંસ વગેરે
જનાવરના પગના ત-
ળીઆનું હાડકું
શટ=ચીરો
ખાડા=ખાખોચીયાં
પુરી પડે=પહોંચી વળે

પાઠ ૪૪ મો.

ડુંગરા=ટેકરા, નાના પ-
ર્વત
ચતુંપાટ=ખરાખર ચતું
મજબુત=જેરાવર
ભરવાડ=ખકરાં થેટાં ચ-
રાવનાર
સોખત=સંગત. દોસ્તી
લાગ=દાવ, વખત
ટોળામાંથી=જથામાંથી,
સાથમાંથી
છટકી=નાસી
ચારો=લીલોતરી
માંડી=ગોઠવી
ઠરતા=થોભતા
કુદકો=હલંગ, ફાળ
ભૂલ=ચૂક
ફેર=ફરક, તફાવત

વાળ=નિમાળા
જિન=થેટાંના વાળ

પાઠ ૪૫ મો.

ગુણુ=શામદો
જલુસો=વસ્તુઓ, ચીજો
પેંડા=માવામાં ખાંડ
નાખી ગોળી વાળી
ખતાવે છે તે
દોડવું=આંચળમાંથી કા-
ઢવું
શીખ'ડ=દહીંમાં ખાંડ
વગેરે નાંખી લયકા
જેવું કરે છે તે
દૂધપાક=દૂધને ઉકાળી
ખાંડ ચોખ્ખા નાંખી
ખતાવેલો પદાર્થ
જનવર=જનાવર
લોચો=લોદો, લયકો
ખાસુદી=માવો અનાં
પહેલાં ખાંડ નાંખી
ખતાવેલો પદાર્થ
મીઠું=મિઠાસવાળું
ઠંડું=ટાઢું
ઉનું=ગરમ
ખગડી જનય=ફાટી જનય
ચોડખું=મેલ વગરનું
પહેલાં=અગાડિ
આંચળ=જાન

મેલ=કચરો

માખણ=ઢાસના ઉપર

ધોળું ચીકણું ચીકણું

તરી આવે છે તે

લાવીને=ગરમ કરીને

ધી=તાવેલું માખણ

તર=મલાઈ

પાઠ ૪૬ મો.

ડાબીઓ=કુતરાનું નામ

શિઆળ=ફાડી ખાનાર

કુતરા જેવું જનાવર

પરસેવો=પસીનો

ચાલાક=ચંચળ

બ્રાણી=જનાવર

ઝોઝાં=ડોહલાં

ચક્કમાં=આંખે પહેરવાનું

કાચનું સાધન

કારકુન=મહેતો

કકરો=નરમ નહિ તે,

ખરછટ

બખખે=ખે ખે

બેગા=એકઠા

સભા=મંડળી

ટીપુ=કુતરાનું નામ

ઉપરી=મોટો

ફસાવ્યો=નક્કી કીધી

મુપમુપ=ચાંત મુમા

અંતે=આખરે, છેવટી

ગધ=વાસ

રીઝે=ખુશ થાય

માંસ=ગોસ

અણીવાળા=તીણા

તીણા=અણીદાર

દાઢ=મેવડા દાંત

છેલ્લી=છેવટની

ધણી=માલક

જે=જય, શ્તેહ

પાઠ ૪૭ મો.

પખી=પાંખવાળા જન-

નવર, પક્ષી

ઇડાં=ખેડાં, પક્ષી વિ-

આય ત્યારે મૂકે છે તે

સમડી=એક જાતનું

પક્ષી

જળકુકડી=જળમાં ર-

હેનાર પંખી

બખખે=ખે ખે

ચાંચ=પક્ષીનું મોં

ડીલે=શરીરપર

કીડા=પેટે ચાલનાર ના-

ના જીવડાં

જીવડાં=જંતુ, નાના

જીવ

માળા=પક્ષીને રહેવાનું

ઘર

જેડાએલાં=સંધાએલાં

પાઠ ૪૮ મો.

બુખ્યો=ખાધા પિનાનો

જીવ જંતુ=નાનાં જીવડાં

વિચાર=મનમુખે

લુચ્ચા=ખંધા, દોંગા

કોહેલું=કોહી ગએલું,

જીવડાં પડેલું

સળેલું=સડી ગએલું

ચોક=ઘરની નયમાંની

છોખંધ ખુલ્લી જગા

પાંજર=પીજર; પોપ-

ટને રાખવાનું ઘર

તરખુચ=કર્ણીગર

કકડો=દુકડો

કા કા=કાગડાનું બો-

લવું તે

ડીલ=શરીર

ફેર=તશવત, ફરક

પાછળ=પછાડી

લાલ=રાતી

છેડેથી=નાકેથી

ભાવ્યું=પસદ પડ્યું

ફૂદતો=ફૂદકા મારતો

પાઠ ૪૯ મો.

હલાવ્યું=ડોલાવ્યું

મહેતાજી=ગુરુજી

રકેખી=કાચની તામક

વાહ=ચાખાસ

સરખે ભાગ=મસખર

પાઠ ૫૦ મેઃ.

પારણું=લાકડાના ચો-
કડાનું ઘોડીકું
પાંગરા=ઝોળાએ ભેર
વવામી લાકડી
ભમરી=લાકડાની કુદ-
ડી, ચકરડી
મખમલ=એક જાતનું
કિનનું કપડું
ચિનાઈ=ચીન દેશની
જીનેલી
દોયણાં=ઝોળા બાંધ-
વાની દોરી
ધુમણુ=પારણા કે ઘો-
ડીઆમાં સુવાડીને
ગાતાં દોરી ખેંચી
હીંચકા નાંખવા તે.
મથરૂ=એક જાતનું રે-
શમી કાપડ
રસીલા=રસીયા

તળાઈ=ગાદલું, ગદેલો,
પથારી
ઝોળા=ચાર છેદ બાંધી
લઈ વચમાંથી જુલ-
તો રાખેલો લુગડાનો
કકડો
ઝાપડી=ખંભેરી
મોભ=ઘોડીઆની વચ-
માંનો આડો થાંભલો
પરોવ=ધાલ
ભેરવ=વળગાડ
પુતળી=લાકડાનો મરદ
બેરી અથવા છોક-
રાનો આકાર

પાયા=પગ
પોચી=મુંવાળી, નરમ,
ખુંચે નહિ એવી
ગોદડી=નાનું ગોદડું
હીરૂ=રેશમ
ઝુલાવવા=દલાવવા
હાલરડું=બાળકને ઉં-

ધાડવાનું ગીત, હાલું
રંગીત=રંગેલું
પોદો=સૂઓ
ઝાઝા=ધણા
હેતે=વહાલથી
ઝીલાવું=હીંચકા નાંખું
પધરાવું=ખેસાડું
ચીતરેલ=ચીતરેલી
પઠાવું=શીખવું, ભણાવું
મોરસો=મોર
મઢાવું=જડાવું
તાજી=નવી
ઝુલડાં=ફૂલ
સેજ=પથારી
ખિછાવું=પાથરું
હીંચોળું=ઝુલાવું, હીં-
ચકા નાંખું
ઘેરાં ઘેરાં=મધુરાં મધુરં
લાડકડા=લાડકા, વહાલા
ગજવે=ગજમાં, ખી-
સામાં

સમજૂતી—હાલરડું વહાલું લાગે છે હો મારા બાળને (છો-
કરાને) હાલરડું વહાલું લાગે છે; બાળને હાલરડું વહાલું લાગે છે,
તેથી હું ગીત ગાતાં દોરી-ખેંચીને હીંચકા નાંખું; હે રસીયા તમે
રંગેલા પારણામાં સૂઈ જાઓ, તો હું તમને ધણા હેતથી હીંચકાં
નાંખું; બાળને પારણે ભમરીઓ જડાવું અને પુતળીઓ ખેસાડું,
બાળને હાલરડું વહાલું લાગે છે. (૧) પારણે ચીતરેલી ચાંચની ચક-

લી, અને બહુતો હોય એવી રીતે પોપટ બેસાડું; બાઈ તારે સારી રીતે રમવા માટે મોર સોનાથી જડાવું, બાઈને હાલરડું વહાલું લાગે છે. (૨) પારણામાં મખમલ અને મથરની નવી તળાઈઓ પથરાવું, અને તે ઉપર ચપાના ફૂલની તરેહવાળા ચીન દેશમાં બનેલી ચાદર સવાની પથારીપર પાથરું, બાઈને હાલરડું વહાલું લાગે છે. (૩) મારા વહાલા બાઈ હું પારણે રેશમની દોરી બાંધી તને હીંચકા નાંખું, અને તને ઉધ આવે એવાં મધુરં મધુરં ગીત ગાઉં; હે લાડકડા બાઈ તમે ઉધીને ઉઠશો, ત્યારે તમારા મજવામાં આવતું પાલીશ. (મનઝળ કે ઉધી ઉઠ્યા પછી તને આવતું આપીશ.) બાઈને હાલરડું વહાલું લાગે છે. (૪)

પાઠ ૪ થો.

નિશાળીઆને કાય-

દાની વાલ.

પરોઢીએ=સવારમાં

જટ=વહેલા

તમામ=બધા

મોટાં=મોટી ઉમરના

માણસ

માન=આજર

દો=આપો

ગુર=મહેતાજી; માસ્તર

સમા=જેવા, બરાબર

જ્ઞાન=સમજણ, અકલ

જરી=જરા પણ

તજવું=છોડી દેવું, કા-

ઠી નાંખવું.

આજસ=સુરતાઈ

અંગ=શરીર

હળીમળીને=સંપીને

સંગ=સોબત

નિત્ય=રોજ, હંમેશાં

ચોડી=લગાડીને, રાખીને

ચિત્ત=મન

સિક્ષા=શિખામણ

રૂડી=સારી

રીત=ચાલ ચલગત

પેર=રીતે, પેઠે

નીસરી=નીકળી

પાંસર=સીધું, રખડ્યા

વગર

કવિતાની સમજૂતી—સવારમાં વહેલા ઉઠવું, અને પરમેશ્વરનું નામ દેવું; પછી દાતણ કરીને નહાઈને બધા પાઠ તૈયાર કરવા. (૧) મા બાપ કહે તેમ કરો. અને મોટી ઉમરના માણસો આવે વિવેચી ચાલો; મહેતાજીને બાપના જેવા મણવા, તેથી સારી સ-

મનજી મળશે. (૨) જરા પણ જુદું બોલવું નહિ, અને શરીરમાંથી સુસ્તાઈ કાઢી નાંખવી; (કાંઈ પણ કામ હોંસથી કરવું અને વાર લગાડવી નહિ) બધા સાથે સંપીને ચાલવું, અને સારી સોખત રાખવી. (૩)

રોજ નિશાળે જવું, અને મન લગાડીને બજીવું; મહેતાઈની શિખામણ માનવી, અને સારી ચાલ ચલગત રાખવી. (૧) બજીતી વખતે મન રમતમાં રાખવું નહિ, એ તમે સારી પેઠે સમજો; નિશાળેથી છુટ્યા પછી સીધા ઘેર જવું. (રસ્તામાં રખડવું નહિ.) (૨)

પાઠ ૯ મો.

દેખી=જોઈને
હરખાઉ=ખુશ થાઉં
ચપિ=દબાવે
સાથ=સાથે
બોડી=બચ્ચી
બાથ બીડે=મે હાથ
પહોળા કરીને છાતી
સાથે દબાવે
માં=માં
પંપાળીને=હાથ ફેરવીને
રાજી થાય=ખુશ થાય

મુખ=મોઢું
હરખાય=ખુશી થાય
દુખડાં=દુઃખો
બોલ=બોલવું
પંખી=પાંખવાળા જ-
નાવર
કલોલ=મળ, આનંદ
ખાવું=ખાવાનું
માત=મા
સંભાળે=સાચવે
મારી જાત=મારું શરીર
લગાર=જરા પણ

તે વાર=તે વખતે
ઊંઘાડવા=ઉંઘ લાવવા
હાલો=ઊંઘ આણવાનું
ગીત
પાય=પીવડાવે
પેટ ભરી=ધરાઈને
માડી=મા
ના=નહિ
સૌથી=બધા કરતાં
હેત=વહાલ
અપાર=ધણું
આભાર=પાડ, ઉપકાર

સમજુતી—હું મારે જોઈને બહુ ખુશ થાઉં છું, અને દોડતો દોડતો તેની સામે જાઉં છું; તે મને લઈને છાતી સાથે દબાવે છે, અને બચ્ચી કરીને હાથ પહોળા કરીને દબાવે છે. (૧) બોળામાં લઈને મને ધરાવે, અને હેતથી શરીરપર હાથ ફેરવીને ખુશ થાય છે; મારું મોઢું જોઈને (મને જોઈને) હરખાય છે, અને પોતાના બધાં દુઃખો બૂઝી જાય છે. (૨) પંખી આજંદગી બોલતાં હોય,

તેના જોવા મારા મોલ મીઠા લાગે છે; મા મને સારું આવવાનું આપે છે, અને મારું શરીર બહુ સારવું છે. (૩) મને જરા રડતો નથી, તે વખતે ગભરાતી ગભરાતી દોડી આવે છે; જો હું હમ્મ અને રમ્મ તો તું બહુ ખુશ થાય છે, અને મને બિંધાડવાને માટે તું હાલરડાં ગાય છે. (૪) જો હું માંદો પડું તો તું ઓસડ પામ છે, અને તું (માડી) પણ પેટ ભરીને ખાતી નથી; બધા કરતાં તારું હેત ધણું છે, માટે હું તારો ધણો પાડ માનું છું. (૫)

પાઠ ૨૧ મા.	કામ=માટે	તમામ=બધા
પરમેશ્વરના ગુણુ આવા	ઉપયોગી=કામની, ખ- પતી	દેવા=આપવાને
સીસર=જૂ હું	હવા=પવન	સરજની=પેદા કરી
પ્રભુ નામ=પરમેશ્વરનું	દામ=પૈસા	સૌ=બધે
તામ	અમ=અનાજ	દામ=ઠેકાણું
કદી=કંઈ વખત	દીએ છે=આપે છે	પાન=પાંદડાં
અમણિત=ધણા, ગણા-	પાળે=પુરું કરે, પોપણું	દયા=મહેરબાની
મ નહિ એટલા	કરે	સેવક=દાસ, ચાકર
હનસ=અજવાળું		હામ=હીંમત

સમજાવતી—ભગવાનનું ભજન બૂલીશ નહિ, હું કદી પણ ભગવાનનું ભજન બૂલીશ નહિ. ચંદ્રમા, સુરજ અને ગણાય નહિ એ-
ટલા તારા પરમેશ્વરે અજવાળાને માટે બતાવ્યા છે. હું કદી પણ (૧)
તે ધણું ખપતી જે હવા તે આપી છે, તેના કંઈ દેસાં ખેસતા
નથી. હું કદી પણ (૨) વરસાદવડે અનાજ આપે છે, અને તું
બધા જીવોને ધાળે છે. હું કદી પણ (૩) ગાય અને બેંસને દૂધ
જો આપવાને તે બધે ઠેકાણું પેદા કરી છે. હું કદી પણ (૪)
તે માંદ, પાંદડાં, રૂલ, ફળ, આંખો, મુલાખ, બદામ વગેરે બનાવ્યાં

છે. હું કદી પણ (૫) મહેરબાની કરીને મને ધણી વિદ્યા, સુખ
અને હામિત આપે. હું કદી પણ (૬)

પાઠ રપ મો.

માખાપની ચાકરી.

લુલાં=જે પગે લગડાં

સેવા=ચાકરી

અમાપ=ધણીજ

કું=કહે

ધન=પૈસા

જીરથ=જાત્રા

પરખી=જણી, પારખી

કાવડ=જામે નાનો વાંસ

મૂકાને તેને જે છેડે

શીંકા લટકાવવાં તે.

મનસુખો=વિચાર

માત પિતા=મા આપ

તે વાર=તે વખતે

હેત=વહાલ, પ્યાર

સૌને=બધાને

અચરજ=નવાઈ

ધન ધન=વાહવાહ

સારા=ચાકરી કરે એવા

સંતાપ=દુઃખ

સધળાં=બધાં

ને વાર=ને વખતે,

ન્યારે

આશીશ=મહું થાને

એમ કહેતું તે, આ-

શીવાદ

અપાર=ધણીજ

શરજ=મેલાનું કામ,

ધર્મ

બળવી=પુરી કરી

મે'ર=મહેરબાની, દયા

લીલા લે'ર=મજા, બધી

વાતે સુખ

સમજુતી—ધરડાં, લુલાં ને આંધળાં ગરીબ માખાપ હતાં;
તેનો દીકરો માધવ હતો તે ધણીજ ચાકરી કરતો હતો. (૧) માધ-
વને એના મા આપે કહ્યું, કે અમારા મનની વાત સાંભળ; જો અ;
મારી પાસે પૈસા અને આંખો હોત તો, જાત્રા કરવા જતે. (૨)
મા આપનું ચન પારખી લાઇને તેમને સુખ કરવાનું ધાર્યું, જો
હું કાવડમાં બેસાડીને, જાત્રા કરાવું તો આ એમનું દુઃખ મટે. (૩)
એવો વિચાર કરીને કાવડ બનાવી, અને મા આપને બે બાજુએ બે-
સાડ્યાં. (૪) પછી ખાંધે કાવડ બેરવીને જાત્રા કરવા ગયો, માધવનું
આવા હેતથી બધાને નવાઈ લાગી. (૫) આવા છોકરાને વાંહ વાહ
છે, (શાખાક છે) અને મા આપને પણ ધન છે; જો છોકરા સારા
હોય તો કંઈ દુઃખ રહે નહિ. (૬) બધી જાત્રા કરાવીને, ન્યારે ઘેર

મને; તારે મા આપ ખુશ થયાં, અને વહુજ આશીર્વાદ દીધા. (૭)
છોકરાએ પોતાની ફરજ બજાવી, (પોતાને કરવાનું કામ કર્યું) તેથી
પરમેશ્વરે મહેરબાની કરી. આમ મા આપને સુખ આપે તો બધી
વાતે સુખ થાય છે. (૮)

પાઠ રહે એ.

ખેતરમાં કણસલાં,
ધાસ વગેરે કાપ-
વાનું કામ.

સાથે

સદાય=હંમેશાં
ઉભરાયો=વધ્યો, થયો
સુંદર=સારો

કાલ=પાક
લણીએ=છોડપરથી લઈ
લઈએ

ખત ધરીને=કાળજી
રાખીને

કાં=કેમ

દાતરડું=છોડ, ધાસ વ-
ગેરે કાપવાનું લોઢા-
નું વાંકું ઓળર

ડુંડાં=બાજરીનાં કણ-

સલાં

આમ=આવી રીતે
ખળો=કણસલામાંથી
અનાજ છુટું પાડ-
વાની જગા, મોટી
ખળી

હેયે=મનમાં, હેયામાં
હામ=હીંમત
લણી=લણવાનું કામ,
કણસલાં કાપી લેવા-
નું કામ

કોળી=બાચકો

આ પાસ=આ બાજુએ
વાળું=સાંજનું બોજન

આમ=આ તરફ
તમામ=બધા
ઉમંગે=હોંસથી
કાપણીનું=કાપવાનું
માસ=મહિના
વરસીને=ઝાંટાપે પડીને
પીરસી=મૂકીને
સંપે=એક બીજની

સમજુતી—હે બાળકો તમે બધા આમ આવો; આપણે હોં-
સથી કાપણીનું કામ કરીએ. જુઓ જુઓ પેલી વાદળીઓ વરસીને
જાય છે; એ બાર મહિનાનું અનાજ આપે છે ને હંમેશાં એક બી-
જની સાથેજ રહે છે. હે બાળકો (૧) ખેતરમાં કેવો સારો પાક
થયો છે! ચાલો આપણે કાળજી રાખીને કાપી લઈએ, શું કરવા
કાલ કરીએ? (વાર લગાડીએ ?) હે બાળકો (૨) હાથમાં વાંકું
દાતરડું લઈને આ પ્રમાણે કણસલાં કાપો; અને તેને લઈને ખળીમાં
દબલો કરતાં મનમાં હીંમત રાખો. હે બાળકો (૩) અનાજ લણ-

તાનું કામ પુરું થયું, હવે બધાએ ઘાસ કાપો; અને ઘાસના મ-
ચ્ચાર બાચકા લઈને બધાએ આ બાગુએ મૂકો. હે બાળકો. (૪)
આપણે પૂજા બાંધીને ગાડામાં નાંખી કામ પુરું કરીએ; પછી ઘેર
જઈને વાળુ કરીને બધાએ પરમેશ્વરનું ભજન કરો. હે બાળકો. (૫)

પાઠ ૩૭ મો.

ખળીઓ.

ખળાં=કરસણુમાંથી અ-
નાજ છુટું પાડવાની
જગા: ખળી
ખેડુલ=ખેતી કરનાર
આ વાર=આ વખતે,
હમણાં
દામે=દેખાય

છુટું=છુટું
તૈયાર=કરસણુથી ભરેલા
કુંડાં=કણુસભાં
અનાજ=દાણુ
સરસ=સારા
પિલાય=કચડાય, જ-
કડાય
કણુ=દાણુ
આમ=આવી રીતે

ઉપણીએ=ઝાટકીએ
તમામ=બધું
કુંસા=કે તરો, છોડાં
સાથ=સાથે
હાથોહાથ=એક બીજા-
ની મદદથી
કોથળા=ગુણો
કાળ=કામ
મહેનત=મજુરી
ફળ=ફાયદો, લાભ

સમજુતી—હે છોકરાઓ હમણાં આમ આવો, ગુઓ ખળી-
ઓ તૈયાર દેખાય છે; ચાલો આપણે આજે કુંડાંમાં રહેલા અનાજ-
ના દાણુ છુટા પાડીએ. (૧) જેમ બાળકો ગોળ કરતા હોય, તેમ
આપણે સૌ ફરીએ; જો કુંડાં સારી રીતે ચકડાય તો તેમાંથી અ-
નાજના દાણુ તરત છુટા પડે. (૨) આવી રીતે બધું અનાજ આ-
પણે ટોપલામાં ભરીએ અને પછી ઝાટકીએ; તેથી ગુઓ
ફાતરાં ઉડી જાય છે, ને બધા દાણુ નીચે વેરાય છે. (૩) આપણે
સાથે કોથળાઓ લઈ તેમાં આવી રીતે હાથો હાથ અનાજ ભરીએ,
જો આપણે ખેડુલનું કામ કરીએ તો આપણને આજ મજુરીનું
ફળ મળે. (૪).

ડીલ માટે સુચના.

૧. છોકરાઓને ઊંચાઈના પ્રમાણમાં, સીધી હારમાં, એકેક હાથને ઉટે, બે પખ વચ્ચે જપ અંશનો ખૂણો રહે એવી રીતે ઊભા રાખવા. પછી નંબર આપવા.
૨. નંબર બોલતી વખત દરેક છોકરો પોતાની નીચેના છોકરા તરફ મોં કરી નંબર બોલે.
૩. શિક્ષકની સામે ઊભેલી હારના છોકરાઓએ પોતાના જમણા હાથ તરફથી એટલે શિક્ષકના ડાબા હાથ તરફથી નંબર બોલવાની શરૂઆત કરવી.
૪. ડગલાં (પગલાં) ભરવામાં પહેલ વહેલો ડાબો પખ ઊપાડવો.
૫. એક હારની બે હાર કરવાની રીત. નીચે પ્રમાણે
  ૧. છોકરાઓને એક, બે, એક, બે. એ પ્રમાણે નંબર આપવા.
  ૨. બેકી નંબર એક ડગલું આગળ.
  ૩. બેકી નંબર એક ડગલું જમણી તરફ.
 ઉપર મુજબ હુકમ કરવો.
૬. એક હારની ત્રણ હાર કરવાની રીત. નીચે મુજબ.
  ૧. છોકરાઓને એક, બે, ત્રણ, એક, બે, ત્રણ, એ પ્રમાણે નંબર આપવા.
  ૨. એક નંબરવાળા એક ડગલું પાછળ.
  ૩. ત્રણ નંબરવાળા એક ડગલું આગળ.

(સંપ્ર)

૪ એક નંબરવાળા એક ડગલુ ડાબી તરફ.

૫ ત્રણ નંબરવાળા એક ડગલુ જમણી તરફ.

ઉપર મુજબ હુકમ કરવો.

૭ ડમ્બેલ્સ, કડાં, બારબેલ્સ વગેરે વહેંચવાની રીત. નીચે મુજબ.

૧ દરેક હારનાં છેદા નંબર પાસે ડમ્બેલ્સો મૂકવા પછી છેદા નંબરે જે ડમ્બેલ્સ જે હાથમાં લઈ પોતાની ઉપરનાં છોકરાને આપવા એ પ્રમાણે દરેક છોકરાએ પોતાની ઉપરના છોકરાને આપવા એથી દરેક છોકરા પાસે બન્ને ડમ્બેલ્સ થશે.

૨ પછી ડમ્બેલ્સ બોલપર સામ સામી હારમાં જાણી મૂકાવવા, ડમ્બેલ્સ વચ્ચે એક વેલનું અંતર રાખવું.

૩ ડમ્બેલ્સ મુદ્દીમાં જોરથી ઢાબીને પકડાવવા.

૪ રમતો અગીઆર સુધી કરાઈ બારે ડમ્બેલ્સ પહેલાં મૂકેલા હતા તે પ્રમાણે મૂકાવી દેવડાવવા.

૫ એકની કૃતિ પ્રમાણે ૭, ૫, ૭, ૯, ૧૧. બેની કૃતિ પ્રમાણે ૪, ૬, ૮, ૧૦.

૬ રમતો પડેલ વહેલી સિલક બંને કરી બતાવવી.

૭ સારો મહાવરો થયા પછી છોકરાઓને પોતાની મેજે બોલીને કરવા કહેવું.

૧૦ એક રમત બરાબર કરાઈથી ને સાચી કરતાં આવડ્યા સિવાય બીજી રમત શીખવવી નહિ.

૧૧ દરેક રમત કરાવતાં પહેલાં "તેમર" અને "ચીનો" બંને હુકમ આપવા.

૧૨ “ તૈયાર ” કહેતાની સાથે છોકરાઓએ ડમ્બેલ્સ લેવાને તૈયાર થઈ રહેવું.

૧૩ “ ચાલો ” ના હુકમની સાથે ડમ્બેલ્સ લઈ હાથ સીધા લટકતા રાખી બિભા રહેવું.

(અસલ ડ્રીલ અને કસરત મોટે બોલાવ્યા સિવાય કરાવતા હતા, પણ હાલ મોટે બોલાવીને કરાવવાનો રીવાજ પડ્યો છે; માટે પોતાના વિચાર ઉપર આધાર રાખી ચાલવું.)

ડમ્બેલ્સની ડ્રીલ.

હેતુ—જાતી તથા હાથનાં રનાયુ ખીલવવાનો.

- રમત ૧ લી ૧) બેઉ હાથ બિંચા. ૨) બેઉ હાથ નીચા.
- રમત ૨ છ ૧) જમણો હાથ બિંચો. ડાબો હાથ લટકતોજ રહે-
દેવો. ૨) એકથી બિલટું.
- રમત ૩ છ ૧) બેઉ હાથ બિંચા. ૨) ખભાની સીધી લીટીમાં
(મુઠ્ઠીઓ આકાશ તરફ).
- રમત ૪ થી ૧) બેઉ હાથ સામા, (મુઠ્ઠીઓ આકાશ તરફ) ૨)
બેઉ હાથ ખભાની સીધી લીટીમાં (મુઠ્ઠીઓ આ-
કાશ તરફ)
- રમત ૫ મી ૧) બેઉ હાથ ખભાની સીધી લીટીમાં (મુઠ્ઠીઓ
આકાશ તરફ) ૨) બેઉ હાથ કાચીમાંથી વાળી
મુઠ્ઠીઓ ખભાને અડકાડવી
- રમત ૬ ફી ૧) બેઉ હાથ સામા મુઠ્ઠીઓ આકાશ તરફ. ૨)
બેઉ હાથ કાચીમાંથી વાળી મુઠ્ઠીઓ ખભાને અડકાડવી.

રમત ૭ મી બે પગ વચ્ચે એક પૂટનું અંતર રાખવું ૧) બેઉ હાથ જમણી તરફ તીરકસ લંબાવવા. [ડમ્બેલ્સ ઊભા રહે એવી રીતે.] આ વખતે ડાબા પગની એડી ઊંચી કરવી. ૨) એકથી ઊલટું.

રમત ૮ મી ૧) જમણો હાથ જમણી તરફ તીરકસ લંબાવવો. અને ડાબા હાથની મુઠ્ઠી છાતી આગળ. [જમણો હાથ ને ડાબો હાથ તીરકસ લીટીમાં રહે તે પ્રમાણે] એકથી ઊલટું.

રમત ૯ મી પગ પહેલાં હતા તેમ.
૧) જમણો હાથ સામો ડમ્બેલ્સ ઉભો રાખવો, ડાબો હાથ પીઠગમ પાછળ ખેંચવો.
૨) એકથી ઊલટું.

રમત ૧૦ મી ૧) બેઉ હાથ સામા ડમ્બેલ્સ ઊભા રાખવા. ૨) બેઉ હાથ પાછળ પીઠગમ ખેંચવા [મુઠ્ઠીઓ છાતીના પાસાને અડકેલી રહે એવી રીતે]

[ને ને રમતમાં એકથી ઊલટું લખેલું છે ત્યાં એકની સ્થાથી ઉઝટી કૃતિ કરાવવી.]

તમામ જાતનાં પુસ્તકો વેચનાર,

શા. મગનલાલ મોતીરામ.

શાહપોર—મુરત.

પાઠવાર જોડાક્ષર તથા અંધરા શબ્દો

દિવાળી	દિવસ	દરવાજા	લખોટા	નિત્યે	સુરવાળ
બરેણાં	મુસલમાન	રહયો	કબાટ	જ્ઞાન	લાગ્યો
ફટાકડા	અઠવાડીઉં	ચિત્રો	કુતરો	નાદ્યા	લેંધી
લીંપેગુપે	વિષે	પાટીઉં	દાડમ	ચિત્ત	ફળીઆ
ઉઠ્યાં	જુમેરાત	ચોકડું	અહીં	પાંસરું	પરીક્ષા
સંજેરી	ત્રીજો	કસરત	નિશાળીઆ	દાતણ	ત્યારે
લુગડાં	શુક્રવાર	બેઠક	શિખામણ	જુડું	ટાપી
નિશાળ	છટલો	ફૂલ	પરોઢીએ	ચિત્ત	મંગાવી
ત્રણ	રવિવાર	નકશો	કહ્યું	આઠણી	સાંજે
મુધસાં	સુરજ	ટાંગેલા	શિક્ષા	અંગરખી	ખદન
સાથીઆ	શનિવાર	ખુણામાં	ધંધેર	બીતલી	ચોકખાઈ
ફાદલા	માંદાં	દશમું	આસડ	માંડયું	વિના
મુખડું	સૌ	મંડમે	ડખાં	કર્યાં	લીંધુ
ભીર	વરસગાંઠ	ભત્રીજો	ધવરાવે	આશોપાલવ	નારંગી
કવિતા	મહીના	મસિઆઈ	સુલી	પીરત્યાં	લાડ
ચોકખાં	લાગ્યો	પ્રીતસાધ	મલાજે	ફલડીએ	પાંડાં

ગંદગાડ	આખાં	ફાઇઆત	પેટ	ચોંઆ	વાલકો
ધૂળ	કયારે	દુધસાઈ	ત્યાં	ખખે	ધાણી
રમ્યો	અડાડયો	વડુ	પ્રમાણે	રાંદેરી	ચટાણી
ડીલ	કયો	સાણેજ	ઉતર્યા	વધારેલાં	મૂકયાં
ગંદી	બોલાવ્યાં	કહેવાઉં	સોરાખલ	શેતરંલ	તેયાર
ધોનપવણાં	પાનસોપારી	કુઓ	આવ્યા	પાથરજી	ખૂખ
ઠાધા	પૂછયું	સવે	પૂઠે	રાંજી	જીત્યો
વાદળી	ગુકસાન	છટો	ચપ્પુ	ખૂમો	લિખારી
થોભો	ધડાધડ	સમજ્યો	નીકળ્યા	પત્થર	અપંગ
સઠ	ડાહ્યો	શીકર	ગમ્યો	દિપિ	અન્ન
સુંદર	દુઃખ	હોશિઆર	છેયાં	ખચ્યું	આંધળો
ખંડ	ખીજ્યા	શાખાશ	આહ્યો	રસ્તામાં	ભુખ્યો
કાંચળી	સોળ	માથું	કાપ્યા	હીંચકા	દુકાન
મળ્યો	ઉપસાંત	આંગળી	દશાઈ	લંગરી	પ્રભુ
બદલામાં	કુંઢાય	નહિ	જીઠાણું	મણિ	ઉભસ
રડાવશો	છૂટે	છૂટે	શરમાઈ	સિંહ	વિદ્યા
દડકાં	ઢોર	છૂટે	મશકરી	દૂર	ચંદ્ર
ફેંકાફેંકી	નક્કી	પાધડી	પસ્તાય	દાંત	અગણિત
પ્રાણી	સેળભેળ	લટલુ	સપડાય	કુદકો	સેંસ
દુધ	શહેર	ચટકા	ઉંડું	પટલાણી	કુદ

દહીં ઊંધ ઉડાડી મટાડી હાંસીલી પિલાય
 શાહજાદી દીલગીર ઉંદર બચ્ચી પહોંચ્યાં કોથળા
 બહુઆ હમેશાં મનસુબો વંતાક ધઉં ચંદ્રમા
 રેંડીઓ ઉંદરીઉં તીરથ દત્તરડાં ભર્યાં દહાડા
 તરાક ઉંદરડી આશીશ ચચ્ચાર ઠાલવ્યો અંધારી
 અદલા રોટલી સંતાપ દહાડીઆ કુંડાં દરીઆ
 કિલ્લો ભોંય ચતુરાઈ વઢાઈ ઉમંગે બેસાડ્યાં
 શાદી ભંડારીઉં સૂચી ભાથું ઢગલો ઢંકાઈ
 ગુસ્સે બિલાદી વિચાર આદુ લણણી મોઢાં
 સુલતાન પ્રાણ કુળે બુડે સવં બેચી
 ધડપણ કુંદાડા પહોંચે કુંવર કુંસા થોભ્યાં
 કારેલાં ચૂસી પિત્તળ શેઠ લકડદાડા છાડ્યા
 બિચારા ઇંટવાડો વત્તા કોથળી ચળકાટ દાંડી
 મેખરીઓ કણક દીપ્તો વટાવ્યા કોદાળી મૂળીઉં
 તણાઈ સોચ્યાં ઓળખાવ્યા ઢગલી લાકડાં કોહળા
 ઢેકું નળીઆં લુહાર રૂપીઓ બિચારી વચ્ચે
 મટાડી ઘાટ ધમણ અડધો ત્રિકોણ ફૂટલી
 કાઢવ કોઠી તપાવ્યો ઢગુ ક્યારા ડાળાં
 સહી બટ્ટી સમજ્યા અધેલા મધપૂડા પથરાય
 પ્યાલા કોડીઆં બેચાવ કાઢ્યાં લીલાંજમ ખરબચડી

હરેશ્વરં ધાતુ તાંબુ બત્તર્યાં ગહગોડા દરાર
 નીતરું હથોડા દિપાય કુહાડી રોપ્યાં ખુરસી
 ભુકો જતરડામાં જસત મુદર લટકતું પીપળા
 લીમડો ઢીલો ઉંચકી આંગળાં ચિન્મય મૂળીઆ
 ડીકું મોડું સિવાય દોચણું કાણુ હીડ
 પૂછી ભુખ્યાં પુમણુ ખાટલા નિરાંતે પેડા
 જવજંતુ મશરૂ પાટલા જડખાં દોહાં વિચાર
 તળાજ તુરીઆ શીંગડાં રીખડ લુચ્યા પારણું
 શાક તૂટી બામુદી કોહેલું ઝાળી છાપડું
 વેટુ જાશ મળેલું આપટી લીલુંજમ કુંગરા
 શિઆળ પાંજરું ઘોડીઉં ગલકી ચત્તૂપાટ ચશ્માં
 માંસ મોલ ચઢ્યા મજબુત ઇંડાં પડીકાં
 પુતળી વીરળાદ સોખત કબુતર હલાચું ગોદડી
 તરબુચ દોળામાં જળકુકડી હળદર હલાવવા દુંકાં
 છટકી પીછા નારંગી હાલરડું દોરડાં શોધવા
 પોપટ બાળુડો પુલડાં ગાલો કૂંદવું કાગડો
 પાંગરાં હિંચોળું.

ભવિષ્યની અગમચેતી

અને

નિશ્ચિંત ઉંઘ

પ્લેગના જંતુ, મચ્છર, માકડ. આંચડ

અને દુર્ગંધનાશક ધૂપ.

હિંદુસ્તાનના કેટલાક ભાગોમાં દુષ્ટ પ્લેગ ચાલે છે, તેવા વખતમાં એક બીજાને લાલ આપવાના હેતુથી અમે આ ધૂપ ખાંસ અમારા અનુભવથી તેમજ વૈદક ગ્રંથને આધારે તૈયાર કરીએ છે. જેની કીંમત તેના ગુણના પ્રમાણમાં ઘણી જુજ રાખવામાં આવી છે, કે જેથી તવગર અને ગરીબ સઘળાઓ તેનો લાભ લઈ શકે.

આ ધૂપ ખાળવાથી વધુ એ ફાયદો છે કે ઘરમાં સાંપની વરતી રહેતી નથી.

(કીંમત એક પેકેટનો એક આનો.)

બનાવનાર

મેસર્સ. સી. ડી. શાહ એન્ડ કો.

શાહપોર—સુરત.

જાહેર ખખર.

કિન્ડરગાર્ટન સીસ્ટમ મુજબ. નવાં ધોરણ
મેસર્સ. સી. ડી. શાહ એન્ડ કો તરફથી જાહેર પડેલ

ખાળ વર્ગની નોટ	૦-૧-૬	સાતમીના અર્થ છપાય છે	૦-
બીજીના અર્થ	૦-૩-૦	અંકસૂચકમૂળાક્ષરકિત્તા	૦-
ત્રીજીના અર્થ	૦-૪-૦	પદાર્થ પાઠ ભાગ ૧ લો	૦-
ચોથીના અર્થ	૦-૬-૦	પદાર્થ પાઠ ભાગ ૨ જો	૦-
પાંચમીના અર્થ	૦-૬-૦	ભૂગોળ પ્રવેશ	૦-
છઠ્ઠીના અર્થ	૦-૭-૦		

બુકસો મળનાનાં ઠેકાણાં.

વડોદરા. જગન્નાથ પ્રભાશંકર પડિત રાવપુર

” મોહનલાલ મનસુખરામ લહેરીપુરા

નડીઆદ ન્યુ ગુજરાત બુક ડીપો.

મુંબાઈ એન. એમ. ત્રિપાઠી. પ્રિન્સેસરોડ

” મોતીલાલ મગનલાલ કાલખદેવીરોડ

વલસાડ નરભેરામ ઉમીયાશંકર મેહેતાવાડ.

અમદાવાદ ચીમનલાલ ચુનીલાલ આસ્તોડીયારોડ

” મોતીલાલ મગનલાલ રીચીરોડ.

ભરૂચ ચોકસી કાલીદાસ અમ્રતલાલ લલુભાઈનો ચકલો

” ભાઈલાલ છગનલાલ

સુરત કસનદાસ નારણદાસ નાણાવટ.

રાજકોટ. ખેચર મેઘજી ખખર.

અંકલેશ્વર રામશંકર ગૌરીશંકર મેવાડા ખડકી.

કરાંચી. બુકસેલર લાલજી હરજીવન મહેતા ખંદરોડ.

પત્ર વ્યવહાર નીચેને સરનામે કરવો.

શાહપોર.

સુરત.

સોલ એજન્ટ.

શા. મગનલાલ મોતીરામ.

